

АНТРОПОЛОШКО – ЕТНОЛОШКЕ
ПРИГОДЕ ВЕЗАНЕ ЗА ОДРАСТАЊЕ ДЕТЕТА:
СВЕ ОКО, ПРЕ И ПОСЛЕ СВАДБЕ

Преузето из Семинарског рада **Мирјане Филиповић**, студента
Учитељског факултета Универзитета у Београду, 2013. године.

САДРЖАЈ

	страна
УВОД	3
1. ПРЕ СВАДБЕ	5
1.1 ЛЈУБАВНА МАГИЈА	5
1.1.1 Психологија љубавних чини	5
1.1.2 Врсте љубавне магије	6
1.1.3 Језик и логика љубавне магије	8
2. СВАДБА И ПОСЛЕ СВАДБЕ	13
2.1 МАГИЈА ЗА ПЛОДНОСТ И НЕПЛОДНОСТ	13
2.1.1 Видови магије за плодност	13
2.1.2 Логика, језик и психолошка позадина магије за плодност	15
2.1.3 Магија за добијање мушког детета	20
2.1.4 Магија за добијање женског детета	20
2.1.5 Магијска контрацепција	20
ЗАКЉУЧАК	22
ЛИТЕРАТУРА	24

УВОД

Срби су народ који поседује шаренолику, богату и блиставу традицију. Неке тековине традиционалне културе делимо с другим народима, а опет, по нечему смо посебни – слављење крсне славе, постојање св.Саве у религији,.....

Наша култура обилује обичајима, веровањима (која се понекад уско преплићу са сујеверјем), многобројним ритуалима који су сложене симболичке и практичне активности религије.

Обичаји долазе из традиције, као и веровања (сујеверја). Њих учимо несвесно. Они одређују карактер човека пре него што он постане свестан да је прихватио обичаје средине према којима се доследно понаша.

Обичаји од најранијих времена испуњавају једну од својих најзначајнијих улога, а то је чување идентитета народа. Настали су да би задовољили најразличитије људске потребе, а како су се те потребе развијале и мењале, тако су се мењали и обичаји.

Најзаступљенији и најпознатији обичаји код Срба су обичаји животног циклуса који су у вези са рођењем, крштењем, свадбом, одласком у војску, смрћу и другим догађајима.

За религиозне обичаје Срба карактеристичан је велики број паганских ритуала који чине суштину народне религије.

Специфична религиозност Срба настајала је на основу прожимања старе, предхришћанске религије и хришћанске традиције. Уследила је због недовољног утицаја Српске православне цркве на народ, посебно у периоду турских освајања. То преплитање хришћанских и предхришћанских ритуала карактерише укупну српску народну религију, као и већину српских обичаја.

Др Жарко Требјешанин, у својој студији "Представа о детету у српској култури", даје нам причу о томе како је наш народ, кроз векове, стварао чврст одбрамбени систем састављен од магијских радњи. Њима се штити све што је неопходно за његов опстанак и даље постојање - младост и љубав двоје младих, а затим и плод њихове љубави пре него што се роди, као и после рођења.

Магијска заштита детета и његове мајке односи се на њихову заштиту од сила зла.

По древном анимистичком веровању, целокупна стварност је прожета и настањена духовима или душама које живе у свему што нас окружује, а на првом месту у ваздуху, води, ватри и земљи.

Према овим веровањима нашег народа, човек и жена су највише изложени уништавајућим силама зла у међусобном тражењу и спајању, као што је то и дете када долази на свет.

1. ПРЕ СВАДБЕ

"Љубав нема година, она се увек рађа."

(Паскал)

1.1 ЉУБАВНА МАГИЈА

Питање рађања љубави је одувек судбоносно питање младих девојака. Оно што је помало зачуђујуће, јесте да је све веће присуство веровања у могућност рађања љубави помоћу магије. Народни обичаји везани за мит, култ и обред постали су начин да се у 21. веку верује у обреде који имају симболично значење.

1.1.1. Психологија љубавних чини

На значај љубавних чини у животу указао је др Жарко Требјешанин, цитирајући Фројда и Малиновског:

"Психолошка позадина веровања у успех „чудноватих љубавних чини“ јесте својеврсна регресија на магијски вид контроле реалности у којем се жеље стапају са стварношћу, а мисао бираним речима исказана изгледа свемоћна."

(Фројд, С., "Тотем и табу")

"Регресија на ирационално – магијски метод моделовања стварности, дешава се у оним изузетним ситуацијама тешког разочарања када је осујећено испуњење неке снажне жеље, односно у кризним ситуацијама када човека у решавању извесних основних животних питања остављају на цедилу и разум и искуство. Када су жеље исувише снажне а објективне препреке рационално и емпиријски несавладиве, човек се не мири са поразом, већ тражи излаз из ћорсокака у имагинарним, магијским средствима деловања. Када појединца угрозе моћне стихијске појаве којима се може успешно владати на основу искуства, а то су кобне појаве као нпр. рат, болест, поплава или љубав, он посеже за магијским поступцима и бираним говорним формулама (басмама — речи које се изговарају при бајању) како би ток појава окренуо у своју корист, на своје добро. Ако овим поступцима човек и не постиже стварни успех, он макар субјективно осећа олакшање и то му помаже да сачува менталну равнотежу и психички интегритет у тешким искушењима. "

(Малиновски, Б., "Магија, наука и религија")

Неопходно је схватити колико је човек који пати због неузвраћене љубави подложен веровању у свемоћ жеље, да би се разумела психолошка основа и логика љубавне магије.

Снажне, али често и поетичне речи љубавних басми (речи које се изговарају при бајању), у тесној су вези са њиховом психолошком функцијом.

Крајњи смисао магијског опчињавања момка и удаје јесте – пород. Љубавна магија је у посредној вези са жељом девојке да оствари своју материнску улогу.

1.1.2. Врсте љубавне магије

Љубавне чини су посредно усмерене обезбеђивању пожељног брачног партнера и ка добијању здравог бројног потомства.

Љубавна магија обухвата:

- љубавна гатања (предсказивање, прорицање, дивинација)
- љубавне чини (чарање, врачање, опчињавање)

Гатањем девојке (ређе младићи) настоје да помоћу тумачења извесних знакова проникну у будућност, односно да сазнају када ће се и за кога удати (оженити).

Прорицање може бити:

- спонтано (на основу знамења који се јављају мимо воље онога који гата)
- намерно (нека врста пробе или "теста")

Поступци у систему љубавног прорицања имају три засебна, специфична, циља (одговор на питање онеме коме се гата):

- одакле ће доћи
- када ће доћи
- ко је суђеник / суђеница

Др Требјешанин у поменутој књизи истиче:

„Нестрпљиве девојке на разне начине одгонетају када ће им доћи суђеник, заправо, најчешће, питају се хоће ли се, или не, удати те године.

У Срему се то ради овако:

Девојка, како на Божић с јутрења иде, треба управо да иде на дрвљаник, па да понесе кући дрва; ако унесе цепанице с паром онда ће се удати, ако не унесе, онда неће.

Девојке за удају на Тимоку своју судбину одгонетају следећим поступком:

На Бадње вече девојка изиђе из куће да истресе „троје“ (трохе, мрве), па се том приликом мало задржи и прислушкује шта се у кући говори. Ако се чује реч „ајде“, удаће се те зиме; чује ли реч „чекај“ неће се удати те зиме."

Слично се гата и у православним пределима ван Србије, нарочито по Босни.

- На Ивањдан девојке посеју неколико зрна пшенице, а на Петровдан гледају како је пшеница никла. Ако су клице савијене као прстени, онда се надају да ће се те године прстеновати и удати, а ако су праве нема ништа од прстена.
- Уочи Нове године удавача испод Фрушке горе, три пута закуца на врата кокошињца. Ако се петао огласи те ће се године удати, а ако се пре певца кокош јави, неће се те године удати.
- Млада девојка заинтересована за удају, обично на Бадње вече или Ивањдан, гата. Тако, на пример, сматра се ако девојка ломи посуђе у кући, брзо ће се удати.

Један од уобичајених магијских тестова је:

„Уочи Ђурђевдана две девојке желећи дознати хоће ли се те године удати, прережу два пера од црна лука подједнако, и намени које ће јој казати ту тајну својим растом. Сутрадан ако је то перо веће од онога другог – удаће се, а ако су једнака, остаће још да чека.“

Исто тако је битан и друштвени положај будућег партнера (богат или сиромах?)

Гатање у том циљу изгледа овако.

Испод јастука се ставе три прута: неољуштен, шарен и делимично ољуштен. Ако извуче неољуштен младожења ће бити богат, повуче ли шарен – биће средњег имовног стања, а огољен прут предсказује будућност везану за сиромаха.

Љубавним чинима девојке (момци) настоје да магијским формулама и поступцима осигурају себи момка (девојку) за брак.

У магијској пракси се користе две стратегије:

1. **посредна** (чинима се изазивају жељене промене на самоме себи)

Девојка из Плашког, на пример, да би била лепа и за момка неодољива, када ујутру устане на какав "свети" дан, говори ову басму:

"Ја се не умивам гором ни водом, већ божијом јакости, сунчаном сјајности, и јуначком милости /.../ Тако ме види – да ми завиди; тако ме сретете – да ми се поклоните; тако ме чује – да ми се зачуди".

2. **непосредна** (чинима магијски привући жељену особу – опчинити, заслепети, залудети)

Уочи Ђурђевдана :

- Девојке гатају за удају. Ноћу или рано изјутра, ваљају се по јечму- " да момци јече за њима";
- Купају се на изврнутом кориту (да би се момцима за њима "папет преврнула"...
- Кидају два пера белог лука која намене себи и ономе кога воле- ако је једно веће, а друго мање, онда се неће узети.
- Сакупе иверке на дрвљанику и ставе их иза кућних врата да преноће, а сутра их преброје- пар (чив) значи да ће се удати те године, а непар(тек) да неће.
- Пред спавање девојке гатају да би сањале онога за кога ће се удати тако што ставе у свој опанак/ципелу, мало хлеба, соли, воде, масти, чунак, јечам, чешаљ и нож, и кажу:

"Ко је мој суђеник нека дође вечерас до мене;
ако је гладан- ево му хлеба и соли;
ако је жедан- ево му воде;
ако је бос- ево му опанак/ципела да се обује;
ако је на коњу- ево му зоби за коња;
ако мора да пређе преко воде- ево му чунак да се превезе;
ако је неочешљан- ево му чешља да се очешља;
а ако мора да пређе преко горе-ево му ножа да сече
гору и да се брани од зверова!"

Ово се све уради три пута.

Љубавне чини се често врше на извесном моделу који представља момка, са жељом да се то исто што се чини моделу деси и ономе кога овај модел представља.

У Свилајнцу је забележен један такав поступак.

„Кад изађеш на игру међ’ девојке, а ти прогледни кроз твоје прсте момке и девојке, па дуни и кажи: ‘Све девојке момцима кроз прсте, а ја кроз срце’“.

Девојка у Босни када крене на збор успут одломи гранчицу и каже:

„Ја не кршим гранчице, већ кршим момцима – срдашце.“

Идући даље путем она изговори и ово:

„Травом идем – трава вене, и момцима за мном срце вене“.

1.1.2. Језик и логика љубавне магије

Љубавна магија представља један систем симболичких акција у којем ништа није случајно: ни место, ни време, ни место извођења, као ни поступци и средства.

Љубинко Раденковић је у свом делу "Љубавна магија – симболика промене" извео анализу структуре и семантике обреда љубавне магије. Он сматра да се у њима користи један разрађен симболички језик у којем су кључне метафоре – промена, метаморфоза и плодност (родност).

Конкретни поступци у љубавној магији су:

- кување / печење
- додиривање
- једење и пијење
- дрмање, пробадање
- обношење

Средства за извођење љубавне магије су:

- извесне биљке које се у току раста трансформишу или имају јак опијајући мирис или укус

КОНОПЉА

ПАПРИКА

БОСИЉАК

ПЕЛИН

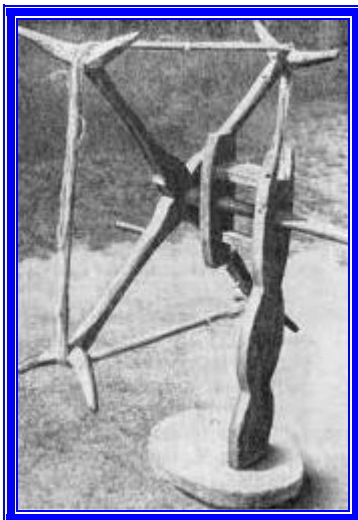
- предмети који се користе за ткање и предење

ВРЕТЕНО

ВРАТИЛО

МОТОВИЛО

ГРЕБЕН

- делови људског тела који могу заменити целу особу (крв, нокти, млеко, длаке итд.)

Симболи плодности су:

- јаје
- земља
- јабука
- вишња итд.

Време извођења љубавне магије је повезано са основном метафором, а то је преокрет, односно промена. Бира се време за извођење када су љубавне чини најефикасније а то је одређени преломни тренутак временског годишњег циклуса :

- **Ђурђевдан** (оживљавање плодотворних сила)
- **Ускрс** (симбол родности и плодности)
- **Божих** (настаје ново време, започиње година)
- " млад месец " (почиње да "расте")

За време извођења љубавне магије користе се готово искључиво **уторак, петак и субота**, а доба дана је **вече**. То није случајно. Сматра се да су баш ти дани у недељи и вече као доба дана, "нечисто" време које је погодно за општење са демонским силама.

Места на којима се баје су:

-праг	- гробље
-дрвљаник	- сметлиште
-воденица	- раскршће

Средства и поступци љубавне магије поседују демонска (хтонска) обележја:

- делови нечистих животиња (слепи миш, жаба, змија, кртица, мрави)
- смртна свећа
- земља са гроба
- мртвачки прстен
- смеће, олово итд.

И жена се сматра "нечистом" јер је тајним нитима везана за подземни свет.

Љубавна магија почива на два принципа:

1. имитативна магија ("закон" да исто производи исто)

- Када момак хоће да га заволи девојка, он своју изабраницу, док су у колу, додирне главом закланог петла, тако да она мора поћи за њим, „као што кокошка иде за петлом“.
- Девојка у Скопској котлини, да би се за њу „лепили“ момци, опасује се травом која се зове „леповац“, а да је момци „милују“ (воле), веша око врата траву „милоглеча“.
- Српске и бугарске жене којима тешко падају ограничења брачног живота узимају бакарне новчиће са очију мртваца, оперу их у вину или води и течност дају својим мужевима да попију. Пошто је попије, муж постаје слеп за све женине љубавне пустоловине, као мртац на чије је очи био стављен бакарни новчић.

- „Прстен или вितिца с руке мртваца учини да момак за дјевојком лудује. Жели ли која девојка да је који момак љуби и воли, онда она скине прстен и вितिцу с руке мртваца. Кад момак пролази покрај куће њезине онда она скривена иза прозора гледа кроз вितिцу у њега. Отада се он у њу заљуби до мртве главе.“

2. преносна магија (сматра се да је довољно извести промену на предмету који је био у вези са вољеном особом, па ће се и она сама изменити)

- На Велики петак прије сунца помете девојка кућу, однесе смеће на раскршће, куда њен момак пролази, направи од смећа на три места три крста говорећи: „Како се год ово смеће мело и смело, онако се и мео и смео, доклен мене не узео.“
- Исто тако у Бачкој, и не само тамо, сматра се да кад девојка свом момку метне кришом у џеп слепог миша, да овај мора ићи за њом као слеп.
- У Височкој нахији да би момак „пробудалио“ за девојком помеша се млеко од мајке и кћери које истовремено доје децу. Тим млеком зачувају колач и нађу маче које није прогледало па његовом шапом замесе, и тај се колач да момку да поједе.“
- Сличним средствима се каткад служе и момци да би девојку приволели на удају:
„Неки просци крадом однесу слепог миша око куће оној девојци коју просе, држећи да ће она од тога као слепа поћи за кога је просе.“

2. СВАДБА И ПОСЛЕ СВАДБЕ

" У крилима здравих матера снага је једнога народа "

(народна изрека)

2.1. МАГИЈА ЗА ПЛОДНОСТ И НЕПЛОДНОСТ

Велики је број веровања која говоре о томе због чега се остаје без деце, ко то чини и како се заштитити.

Један од основних предуслова срећног брака био је добијање деце, тако да су многи свадбени ритуали били инспирисани тим мотивом. Често су младенце доводили у везу са стварима које асоцирају на плодност у жељи да та плодност пређе и на њих.

2.1.1. Видови магије за плодност

Магија за плодност обухвата три велике групе:

1. **ТАБУЕ** - Табу је негативан вид магијско-религијске праксе. Циљ табуа је да се избегне нека несрећа уздржавањем од обављања какве магијски опасне активности. Они представљају ирационалне забране јер се не дају никаква рационална објашњења. Табуисане радње се могу односити на младожењу, младу или на обоје.
2. **ЧИНИ** - Чини су позитивна магијска правила којима је циљ да се младенцима обезбеди плодност у браку. Најчешће су везане за младу јер се у нашем народу углавном мисли да је за јаловост одговорна жена.

Постоје многобројни магијски поступци за плодност:

- ритуално једење и пијење
- бацање жита, воћа и других плодова на младенце
- симболисање полног акта (чина оплођења)
- ритуално купање
- ритуално провлачење (пре истека сунца, за време неког празника, при чему је смер кретања од запада према истоку)
- бајање (магијска снага речи)

3. **КОНТРАЧИНИ** - То су скупови индиректних поступака за плодност (неутралисање свих злих утицаја који су деловали на младенце), а сама делатност је рашчињавање.

Постоји више магијских акција за заштиту од тзв. "урољивих очију":

- обући одело наопако или га измерити на кантар, а не гледати килажу
- тзв. "рогови" – упирање кажипрста и малог прста од стране младе на онога на кога сумња да је може урећи
- покривање младе различитим покривачима (вео, дувак, привес итд.)
- скретање пажње на нешто друго, упадљиво и необично ("пауново перо", "чауш")

У прошлости, када је просидба била много више од формалне процедуре, младожења би слао свог пријатеља или члана породице да га представља код младе и њене породице. Уколико би видели трудну жену, слепог човека или монаха током њиховог пута, сматрало се да је брак осуђен на пропаст и да су то лоши знаци. Голуб, коза и вук су били добри знаци и веровало се да ће брак бити срећан уколико им се они нађу на путу.

Свадба је, као и остали преломни догађаји у животу, представљала "тренутак опасности" од деловања злих сила. Веровало се да тада зле силе вребају младенце како би им брак учиниле неплодним. Посебно је, у том смислу, значајан пут од младине до младожењине куће – да млада не нагази на подметнуте "чини". Ево и неколико примера:

- Када млада полази младожењиној кући, пазило се да ко од присутних не погледа младу кроз отворен катанац. Наиме, постојали су злбници који би потом катанац закључавали ("закључали би младу") и бацали кључ на једну, а катанац на другу страну, уз речи: "Кад се овај кључ и катанац споје, тад и младенци да имају децу";
- После венчања, кад се младенци крећу од цркве према кући младожење, ако неки злбник погледа младенце кроз сито, верује се да неће имати деце, јер се у ситу слабо шта задржи;
- Дешавало се да су пакосници одлазили на гробље, скупљали свеће са гробова, топили их и од тог воска правили велику свећу коју би савили у круг. Ако би кроз ту кружну свећу погледали младу, по веровању - не би имала порода;
- За време венчања не ваља да поп све прочита из књиге, јер би се онда са младенцима "венчале и чини" ако им је ко шта причинио;
- Ако би младу поједине жене мрзеле, кришом би јој у појас зашиле камен-облутак, како би јој се "пород у камен претварао";
- Веровало се да ће једна од женских близанаца бити неплодна, па се избегавало венчавање близнакињама;
- Избегавала су се венчања малолетних, јер, по веровању, такви бракови не би имали порода.

У циљу заштите од многобројних наведених чини, младенци су носили моћне амајлије (апотропејоне). Заштитна моћ приписивала се њиховој одећи, посебно младиној. Због тога се употребљавало следеће:

- На дан свадбе у тканицу се младој стављао катран из чока, а довратак изнад улазних врата у младожењиној кући мазали су катраном, као средством против свих демона и чаролија;
- Босиљак - божји цвет - и пелин млада носи у недрима кад иде на венчање, да је заштите од злих очију, а с вером да ће јој донети плодност;
- Сасушен, иситњен бурјан је стављан у тканицу младој да је штити од злих чини;
- Младожењи, пре но што пође по младу, ушивали су различите траве у одело;
- Кад се пође по младу, пре но што ће се младожења попети на кола, провуче се испод десне ноге своје мајке, да му се не би "примиле чини".

2.1.2. Логика, језик и психолошка позадина магије за плодност

У магијским радњама за плодност користи се шаролик скуп свих извесних предмета, биљака, делова животиња, као и неких лица (с нарочитим својствима):

- вода (симбол женске плодности, односно способности рађања – магијско купање и пијење)
- струготина, црвоточина, чворови (на одећи), чизме, оклагија, итд. (мушки симболи плодности)
- гујин свлак, јежеве бодље, љуске јајета, зечје сириште, мрави, црви, бубице (симболи плодности и промене, а саме ове животињице су готово универзални симболи мале деце и јављају се у митовима, бајкама и сновима)
- јаје (најпознатији и најраспрострањенији симбол плодности, новог живота)
- расковник (биљка која има моћ да "раскује" или "отвори" оно што је затворено)
- трава рачан, мајчина душица, жито, босиљак, здравац, итд.
- јабука, вишња

Многе животиње су добиле различиту симболику због својих особина, па се отуда срећу и у обичајима и у магијским радњама везаним за лечење неплодности код жена.

- Уколико девојка у току парења змија наиђе на њихов сплет, треба да на њих баци нешто од своје одеће обезбеђујући тако себи пород.
- Сматрало се да ће неплодна жена да роди ако поједе зечића извађеног из зечициног стомака или ако попије крв зеца убијеног на Велики петак.
- Испод ждробне кобиле би се провлачиле неротке, верујући да ће остати трудне.
- Вепар се уштроји, из њега извади семена кесица, осуши добро, сасецка ситно, стави у чашу воде и да нероткињи да попије.
- Узимало се вугино гнездо, које је у облику "љуљке", и стављало жени око струка. Носило се од почетка циклуса до наредног.
- Рода, весник пролећа и новог живота, ако слети на кућу (на оцак) у којој нема деце, верује се да ће се у току године родити, а уколико на кући сагради гнездо, то се сматрало сигурним.
- Ако неротка поједе кокошије јаје, и то "од коке која није имала петла на себе", веровало се да ће затруднети.

КОБИЛА

КОКОШКА

РОДА

ВЕПАР

ВУГА

ЗЕЦ

ЗМИЈА

Велики је број биљака ("травке") које се ритуално припремају за жену неротку како би јој помогле да што пре затрудни:

- Коришћена је знатна количина мајчине душице, која се потапала у казан и преливала врелом водом. Након што би тако припремљена течност одстојала извесно време, у њу би села жена-неротка обложивши доњи стомак мајчином душицом. Ово се чини седам узастопних вечери, онда се паузира седам дана и опет понавља исто. После третмана жена мора да се утопљава;
- Лишће ораха се попари и онако вруће обавије око стомака или се праве купке од ораховог лишћа;
- Изнад ораховог лишћа, попареног у бакрачу, жена се раскречи и чучне "како би се добро напарила". Након тога је морала обавезно да има сношај, а потом би држала ноге увис 10-15 минута. Онда леже, добро се утопли и не устаје до јутра. Ово се понавља неколико вечери;
- Нероткиње су пиле чај од мајчине душице, брезе, пелина, све са вером да ће добити порода;
- Пелин су везивале око бедара, како би постале плодне;
- Сматрајући да ће им то помоћи, муж и жена су јели семе од коприве, салату од хмељних клица и пили чај од биљке прилеп (чичак);
- Биљка са цветовима беле боје, која расте на каменој подлози, кува се и 3 дана се нероткиња у њој купала;
- Од грозђа које је на Преображење освећено у цркви муж и жена би појели по 3 зрна "за лек";
- Од дивље трешње која расте у шуми савије се једна грана испод које се 3 пута жена провлачила, говорећи: "Како ти ниси јалова у свој род, тако и ја да не будем у свој";
- Веровало се да у лечењу неплодности помаже ако се уберу и поједу последњи плодови јабуке, дуње и крушке који су се на грани задржали;
- Лишће и корен од 3 струка целера и толико першуна кувају се у 5 литара воде до половине, и тако справљена течност пије се сваког јутра по једна винска чаша пре јела;
- Нероткиња би отишла у воденицу и са точка који се окреће на лево захватила мало воде, и у ту воду стављала је биље: бели и црни оман, расковник и траву рачину. Ту воду би пила и у њој се купала;
- Корен расковника, који се ретко налазио, ношен је уз тело док жена не остане у другом стању, па и касније;
- Корен и цвет биљке салеп кувају се у 2 литра воде, а када течност постане пихтијаста, укувана до пола, пије се сваког јутра по једна чаша;
- Ако су гране са два суседна стабла срасле при врху у једну грану, нероткиња се провлачи три пута испод спојених грана.

МАЈЧИНА ДУШИЦА

ЛИШЋЕ ОРАХА

ПЕЛИН

СЕМЕ КОПРИВЕ

ХМЕЉ

ЧИЧАК (ПРИЛЕП)

ДИВЉА ТРЕШЊА

ЈАБУКА

ДУЊА

КРУШКА

ГРОЖЂЕ

ПЕРШУН

ЦЕЛЕР

ОМАН

САЛЕП

БУРЈАН

РАСКОВНИК

Од биљака су у сврху лечења неплодности прављене и амајлије, које по народном веровању уништавају зле утицаје - чини. Ношене су ушивене у одећу, и то најчешће у тканице. На Ђурђевдан ујутро се рано ишло "за бурујење". Брало се жуто и бело пољско цвеће, које се сушило, ситнило и стављало у тканице, намештане тако да се биље нађе на предњој страни стомака. Ово су жене носиле дуго времена, чак и кад остану у другом стању.

Тканице су најчешће биле у употреби, јер је народ ткање поистовећивао са рађањем. Потпасивале су се дебљим тканицама, и то на следећи начин:

- Жена неротка легне на равну површину, подигне ноге што је могуће више уза зид или комад намештаја, а друга жена је тканицама потпаше чврсто. Ово се радило најчешће у време плодних дана. Истовремено, ноге су увијале платном или тканицама.
- У казан или корито се сипа чиста, врућа вода у којој се жена купа пола сата до сат времена. Након тога, жена која је поред ње, тканицама јој диже доњи стомак, везује, и то чврсто, и након тога неротка три дана не устаје из кревета, лежећи без јастука.

Врло често, жене нероткиње су се обраћале и врачарама, са жељом да се зачне дете и да се зле чини уклоне, тј. да им "врачају воду". Врачаре би сваки ритуал започињале молитвом Богу, Богородици и Св.Петки, уз речи: „Ајде нека буде са срећу”. Забележена су следећа народна веровања везана за одлазак врачарама:

- Одношени су белези, тј. парче одеће нероткиње, над којим би се врачало, и давана им је пребајана вода да пију. Овај поступак је врачара понављала над нероткињом 6 пута заредом;
- Врачаре би жену често стављале на кревет и над њеним голим стомаком бајале басме;
- Жене нероткиње су се у глуво доба ноћи купале ван куће, у дворишту, три вечери узастопно, у "обајаној води";
- Поједине врачаре су дочекивале жене нероткиње обучене у бело (симбол младе), у руци држећи крст, и бајале над жениним стомаком;
- Врачаре су кувале и различите траве, и тако припремљеном, млаком течносту прскале су нероткин стомак, а преостали део припремљене течности исипале би из куће по нероткином одласку "да се плод брзо зачне, као што је просута вода";
- Три ноћи узастопно, у дворишту нероткине куће су растављали и састављали воловска кола. Кроз растављени део кола би се провлачила неротка, и то три пута, и преко ње се сипала вода, претходно обајана код врачаре. Даље, између расточених воловских кола купали би се и муж и жена, па се кола после тога одмах саставе.

Многобројни магијски поступци и средства имају исту функцију:

да помогну зачеће на било који начин.

Психолошка позадина магијских поступака налази се у сагледавању друштвеног статуса нероткиње.

Нормална жеља жене да роди, појачана друштвеним притиском као и дуготрајним очајањем због крајње неповољног положаја у коме се налази, представљају снажне

мотиве који покрећу ове жене да поверују у ефикасност магијских поступака за плодност.

2.1.3. Магија за добијање мушког детета

Многи свадбени обичаји и обреди имају за циљ да обезбеде мушко потомство. Велика је несрећа бити **УГАСНИК** (без мушког порода). За добијање мушког детета у свадбеним обичајима и обредима важну улогу имају:

- узимање "накоњчета" пред кућним прагом
- улога животиње мушког пола као и "мушке" биљке (носе мушка имена)
- улога предмета и атрибута који симболизују мушкост – **СВИТЊАК** (гатњак)
- улога десне стране (мушка страна)
- магијски поступци у којима је изразита симболика преокрета – окретања у супротно
- табуи ("негативна магија") – правила којих се људи морају придржавати ако желе да имају мушко дете

2.1.4. Магија за добијање женског детета

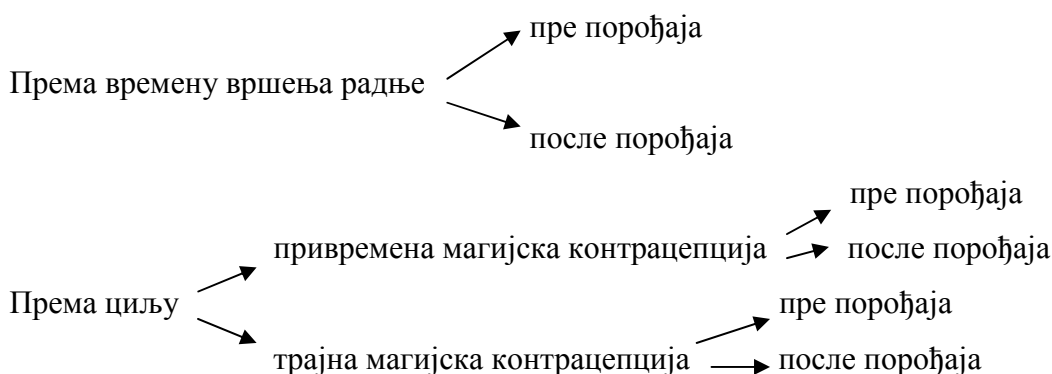
Тихомир Ђорђевић наводи свега три обичаја чији је циљ добијање женског детета:

- стављена игла испод прага
- забрана стављања игле у венчаници
- веровање да ,ако би се измерили на кантар младенци, сва би им деца била женска

Прописани поступци добијања женског детета најчешће су само друга страна или наличје неког магијског обреда за добијање мушког детета.

2.1.5. Магијска контрацепција

Подела обреда се врши према времену вршења радње и према циљу.

Привремена магијска контрацепција

Пре порођаја:

- Карактеристика је пребројавање извесних предмета и радњи, а његов смисао је да на магијски начин одреди број година колико ће жена бити без деце. У оквиру ове групе обичаја постоји тзв, привремена суспензија способности зачећа – реверзибилна операција.

После порођаја:

- Постоје поступци: бројање и симболизовање прво латенције а онда поновно јављање, обнова способности рађања.

Трајна магијска контрацепција

Пре порођаја:

- Симболички се истиче извесна промена која је иреверзибилна,неповратна. Често се изводе на самом венчању.
- По принципу имитативне магије, ношење неких предмета који су симболи јаловости, магијски се делује да и млада која их носи буде трајно јалова.

После порођаја:

- Ако је жена изродила довољан број деце, да би спречила даље рађање, она изводи извесне магијске поступке којима би способност зачећа учинила немогућим.

У поступцима везаним за магијску контрацепцију готово искључиви учесници су саме супруге (младе).

Магија за плодност изводи се јавно, а магија за неплодност готово увек тајно.

ЗАКЉУЧАК

Патријархални брак је био један од темеља друштва. Мушко потомство и обавезе према њему чинили су брак трајним, стабилним и патријархално структурисаним; такође, то је била заједница са готово нераскидивим везама између супружника. Тамо где није било деце, посебно синова, однос супружника био је веома нестабилан и патријархално неуређен. Отац који је имао само кћери често се понашао као да уопште и није имао потомства, али највећом несрећом сматрао се брак који није имао деце. Немати деце значило је да ће се угасити име (презиме) породице, крсна слава и домаће огњиште, да неће бити никога ко ће чувати традицију куће и фамилије. Отуда у народу и широко распрострањене кетве, које се и данас могу чути (нпр. "Семе му се затрло; Славска свећа ти се угасила; Све ти пусто остало; Немао од срца порода; Огњиште ти пусто остало; Не имао рода ни порода; Кућа ти пушта остала; Дабогда своје дете не видео", као и пословице: "Жена није жена док не роди; Женидба без порода – дрво без рода; Кад нема деце нема ни среће").

У таквој патријархалној породици рађала се и жена, а на њу се гледало као на ниже биће. Она је расла, стасавала за удају и удајом прелазила у другу патријархалну породицу, или добровољно или на силу. Како није радо гледана ни у кући свог оца, јер није била наследник ни продуживач породице, тако ни другој није могла сасвим да припадне.

У новој породици женин најсветији и најузвишенији задатак био је да изроди здрав и снажан пород. Она је била свесна да ће од њеног порода зависити и њен опстанак у породици, јер уколико нема порода, долази до развода брака, или се дешавало да се поред ње доведе друга жена у кућу, а она остаје као личност понижена и малтретирана. Жене су истериване из куће уколико не би имале мушких потомака или деце уопште. За неплодност увек је кривац била жена.

За такву жену која нема "од срца порода" у нашем народу постоје различита имена: нероткиња, неротка, неродуша, неродница, бездетка, бездетница, бездеткиња, штиркиња, штиркача, штирка, штирица, јаловица итд.

Народна веровања представљају синтезу магијско-религиозних схватања и емпиријског искуства у оквиру којих се неплодност жена сматрала изазваном

различитим поступцима имитативне или преносне магије. Може се констатовати њихова разноврсност и изузетно богатство.

Оно што је интересантно јесте чињеница да су се многа од ових веровања задржала у неразвијеним срединама и до данашњих дана, упркос савременом здравственом просвећивању и савременим медицинским знањима.

Чезња за потомством, као и неплодност жена, узроковала је ова многобројна веровања која су веома жива и упечатљива, јасно издиференцирана и креирана бујном народном маштом.

Оставила су знатан печат у традиционалној култури нашег народа.

ЛИТЕРАТУРА

- Требјешанин, Ж.: "Представа о детету у српској култури",
Југословенски центар за права детета,
Београд, 2000
- Требјешанин, Ж.: "Поезија и психологија љубавне магије",
Књижевне новине, Београд, 1985
- Раденковић, Љ.: "Љубавна магија – симболика промене", у:
Мијушковић, М.: "Љубавне чини",
Народна књига, Београд, 1985
- Раденковић, Љ.: "Народне басме и бајања", Градина, Ниш, 1982
- Миодраговић, Ј.: "Народна педагогија у Срба или како наш народ
подиже пород свој",
издање Задужбине Коларца,
Београд, 1914
- Ђорђевић, Т.: "Деца у веровањима и обичајима нашега народа",
Београд, 1941
- Ђорђевић, Т.: "Чудновате љубавне чини",
Просвета, Београд, 1984
- Чајкановић, В.: "Мит и религија у Срба",
Београд, 1973